Rottumeroog en Rottumerplaat

Op een onbewoond eiland

Zijn alle dagen fijn

Op een onbewoond eiland

Daar zou ik willen zijn

Dat is het refrein van een liedje van Kinderen voor Kinderen. Zeg nou zelf: wie zou er niet eens een tijdje op een onbewoond eiland willen zijn. Dat zou natuurlijk heel spannend zijn. Denk maar aan het verhaal van Robinson Crusoë.

In Nederland heb je daarop ook niet veel kans. Heel veel onbewoonde eilanden hebben we hier niet. Vlakbij Amsterdam ligt het eiland Pampus en in de Waddenzee heb je Griend (bij Terschelling). En natuurlijk Rottumeroog en Rottumerplaat. Dat zijn twee eilandjes die bij de provincie Groningen horen. Rottumerplaat is altijd onbewoond geweest. Op Rottumeroog hebben vanaf ongeveer 1300 wel mensen gewoond. Eerst monniken, later een graaf uit Ierland en tenslotte zogenaamde voogden. In 1965 ging de laatste voogd met pensioen. Sinds die tijd is Oog het grootste deel van het jaar ook een onbewoond eiland. Af en toe zijn er mensen van Rijkswaterstaat en vogelwachters van Staatsbosbeheer. Zij houden het eiland een beetje in de gaten en tellen hoeveel vogels er broeden.
In deze lesbrief kun je alles lezen over Rottumeroog en Rottumerplaat. Hij is geschreven door Fré Schreiber. Ik wil hem daar heel hartelijk voor bedanken!
Ik wens je heel veel plezier met het lezen van deze lesbrief. En natuurlijk wens ik je ook veel succes met de prijsvraag. Ik ben heel benieuwd naar je inzending!

Dick Spijker
Voorzitter Stichting Vrienden van
Rottumeroog en Rottumerplaat

Rottum

Rottum bestaat uit twee onbewoonde eilandjes boven onze provincie Groningen: Rottumeroog en Rottumerplaat. Aan de bovenkant ligt de Noordzee en aan de onderkant de Waddenzee. Rottumerplaat ligt tussen Schiermonnikoog en Rottumeroog. Rottumeroog ligt tussen Rottumerplaat en het Duitse eiland Borkum.
Je mag niet op de eilanden komen. In de zomer zijn er mensen die op de natuur passen en zorgen dat de vogels er vrij kunnen broeden. Als je wilt, kun je er met een bootreisje heen, maar dat moet je wel aanvragen.
De naam Rottumeroog betekent: eiland (oog) van Rottum.
Jij hebt benen en kunt lopen, maar een eiland kan ook lopen. Dat betekent: door de storm en het water gaat er van de westkant van het eiland iets af en komt er aan de oostkant iets bij. Voorbeeld: Rottumerplaat ligt nu op de plaats waar Rottumeroog zo'n tweehonderd jaar geleden lag. Ze noemen het ook: wandelen.

Op Rottumerplaat hebben nooit mensen gewoond, op Rottumeroog wel. In een groot huis woonde de voogd met zijn gezin. Een voogd is iemand die alles in de gaten moet houden wat op het eiland gebeurt. In al die jaren heeft de voogd niet altijd in het zelfde huis gewoond. Zoals je weet, wandelt het eiland. Als het te gevaarlijk werd en het huis in zee dreigde te zakken, werd er aan de rechterkant een nieuw huis gebouwd. Tot 1957 was het voogdhuis een boerderij waar ruimte voor hooi en koeien was.
De laatste voogd heette Jan Toxopeus en die woonde er met zijn gezin van 1936-1965. Vanaf die tijd wonen er geen vaste mensen meer, maar steeds andere mensen die voor hun werk op het eiland moeten passen.
Beide eilanden horen bij onze gemeente Eemsmond. Alles wat op de stranden van Rottumerplaat en Rottumeroog aanspoelt van schepen waarvan de lading overboord is geslagen, is voor de burgemeester. Niet echt natuurlijk, zij/hij beslist wat er mee moet gebeuren.

Wiepke

Ken jij het liedje ‘Op een onbewoond eiland?’ Daarin bezingen kinderen hoe het zal zijn daar te wonen. Daar loopt niemand voor je neus, je voelt je blij, want lekker leven is de leus.
Wiepke Toxopeus is de dochter van de laatste strandvoogd van Rottumeroog, Jan Toxopeus. In haar kindertijd en jeugd woonde zij daar met haar ouders in het enige huis dat er stond. Later schreef Wiepke daar een boek over: ‘Ik ben van Rottum.’ Enkele herinneringen:

‘Er was altijd zand en niet alleen buiten. Door kieren waaide er veel, heel veel zand naar binnen. Het lag op de grond en in de vensterbanken. Als het erg waaide, zat het zand in de borden en de kopjes. Natuurlijk maakte mijn moeder de boel wel steeds weer schoon. Maar hier viel niet tegen te vegen. De bezem was nog niet weggezet of het zand waaide direct weer op de plaatsen waar het niet hoorde.’

‘Ik hoefde natuurlijk niet naar school, die was er niet. Ik mocht op het eiland mijn lesjes maken en mijn moeder was de juf. Zolang ik andere kinderen op school bij kon houden, mocht dat zo. Als ik dan weer eens aan wal was (Delfzijl) en mijn lesjes aan de juf of meester liet zien, was die altijd tevreden. Het ging zo door tot ik in de vijfde klas (groep zeven) kwam. Toen ging ik op school aan de wal.‘

‘Op het eiland was nergens prikkeldraad te bekennen. Ook geen bordjes met ‘verboden toegang.’ Het was één grote speeltuin. Mijn ouders hadden zelf een speeltuin gemaakt met een wip wap, een klimrek, korfbalpalen en een schommel. Maar ook op andere plekken was veel te spelen. Vooral het opgestapelde, aangespoelde strandhout was een prachtige plaats om verstoppertje te spelen. We kropen er achter, er onder en er op. Maar het was wel gevaarlijk. Soms was zo’n stapel wel drie meter hoog. Je kon gemakkelijk struikelen of gewond raken door uitstekende spijkers.’

Website van Wiepke Toxopeus is: www.ikbenvanrottum.nl

Kaap

In het Gronings: koap. Volgens het woordenboek: baken van ijzer, tevens vluchtpaal op de platen van de Wadden.
Een baken is een teken op het water waaraan de schippers zien waar ze zijn.
Op Rottumerplaat staat een kaap, 22 meter hoog en van gietijzer. Hij is al heel oud, gebouwd in 1883.
Er is een tijd geweest dat er twee kapen op het eiland stonden. Eén ervan is omgevallen en niet weer opgestaan. De andere bleef staan en mocht blijven, maar wordt niet meer gebruikt als baken. Doordat het eiland wandelt, kwam de kaap op de rand van het eiland te staan. Toen heeft de gemeente Eemsmond hem verplaatst.
Soms komen er weer wijze mannen met leuke plannen, de kaap te verplaatsen naar de dijk van Noordpolderzijl. Dat zal nooit gebeuren. De kaap is een monument en dat betekent dat die altijd op Rottumeroog moet blijven staan.
Maar goed dat er vrienden van Rottumeroog en Rottumerplaat zijn om zulke malle plannen te voorkomen.

Zeewiefkes

Weelderge wiefkes
mit joen lichte liefkes
en joen gollen hoaren,
woar bin ie geboren?

Het ons Laimeneerke
op n goie keerke
joe oet wien en wolken
en wat wotter molken?

Om verdwoalde mannen,
dij op t wad belannen,
wied van aigen wieven
ien t verdaarf te drieven?...

In de Waddenzee leven veel vissen. Er wordt verteld dat rond Rottum ook 'zeewiefkes' in het water leven. Een 'zeewiefke' is een zeemeermin: van boven een knap meisje en van onderen een vis met een lange staart. 'Zeewiefkes' proberen met hun mooie lichaam mannen over te halen bij hen te gaan wonen diep op de bodem van de zee.
De Groningse dichter Jan Boer maakte het gedichtje 'zeewiefkes'.

Dom maanje

Er was eens een visser bij Rottum aan het vissen. Hij had al veel vissen gevangen, toen het langzaam laag water werd en de zandbanken boven het water uit kwamen. Opeens zag hij een groepje 'zeewiefkes' die daar in de zon lagen. Wat waren ze mooi, wat zou hij er graag één vangen. Hij moest het heel voorzichtig doen. In plaats van te varen, zou hij er stapje voor stapje heen lopen. De visser stapte over boord en zijn vriend gaf hem nog de raad de dames te lokken door steeds 'dom maanje' te roepen. Het lukte, de 'wiefkes' wenkten de visser en lachten naar hem. En steeds klonk over het water 'dom maanje, dom maanje.'
Maar wat was dat? Het water kwam hoger en hoger. Liep hij al zo lang in het water? Die zandbank haalde hij nooit. Om niet te verdrinken, moest hij zich haasten om bij de boot te komen. Dat lukte maar op het nippertje en de 'wiefkes' maar lachen. Toen begreep de visser dat hij steeds zijn eigen naam had geroepen: dom maanje (dom mannetje).

Voogd zien hounder

Rottum zonder meeuwen is ondenkbaar. Meeuwen zijn zeevogels, meestal wit met grijs. Ze maken een schel geluid. De snavel is hard en lang en de poten hebben zwemvliezen.
In het voorjaar nestelen de meeuwen op Rottum. In de provincie Groningen hadden ze het over 'voogd zien hounder' (de kippen van de voogd), omdat een gedeelte van de meeuweneieren werd opgezocht, ingepakt en aan de wal verkocht. Dat leverde een aardig zakcentje op.
Het Groninger woord voor meeuw is: kòb, maiw.

Interview

Vragen aan meneer Kooi uit Warffum.

U bent vrijwilliger bij en donateur van de Stichting Vrienden van Rottumeroog en Rottumerplaat. Hoe vaak per jaar gaat u naar Rottum?
Niet elk jaar, af en toe. We gaan om de beurt.

Hoe komt je er en hoe lang duurt de reis?
Met de boot van Rijkswaterstaat vanuit de Eemshaven en de reis duurt zo'n 2½ uur. Als het een uitstapje is, gaan we vanuit Noordpolderzijl.

Hoeveel nachten blijft u er als vrijwilliger?
Van maandag tot en met vrijdag. We zijn met vier personen, waarvan één de kok is.

Hoe vaak bent u al op het eiland Rottumeroog geweest?
Wel honderd keer. De eerste keer was zo'n zestig jaar geleden. Mijn ouders waren bevriend met de familie Toxopeus, de voogd. In de zomer gingen we er altijd een paar weken heen. We woonden in een soort van vakantiehuisje. Daar was geen wc, die stond buiten, zo'n ouderwetse poepdoos. Wij liepen daar altijd op blote voeten en als we dan weer thuis waren, pasten de schoenen niet meer.

Hoe houd je het eten vers?
Er is een koelkast die werkt op een aggregaat (een toestel dat stroom maakt).

Kun je het regenwater drinken?
Nee, dat is veel te vies door de meeuwenpoep. Het water wordt meegenomen in grote jerrycans. Het eten natuurlijk ook, er is niets te koop.

Waar slaapt u?
In een unit, een soort container. Daarin zit 1 slaapkamer met twee stapelbedden.

Blijft Rottumeroog altijd bestaan?
Het gaat nu de goede kant op. In de negentiger jaren van de vorige eeuw leek het er op dat het eiland zou verdwijnen.

Zeehond

Rondom Rottum leven heel veel zeehonden. Ze kunnen er lekker zwemmen en hun buik vol eten met vis. Nu en dan steken ze hun neus boven water om te ademen. Op de zandbanken en wadplaten kunnen ze lekker uitrusten. Slapen kunnen ze ook, al drijvend, in de zee.
Het is mooi dat het daar zo rustig is. In de zomer worden de jongen geboren. Het jong kan direct zwemmen. De eerste tijd zijn moeder en jong nog veel bij elkaar. Als ze verjaagd worden, kunnen ze elkaar kwijt raken. Dan gaat het mis, want het jong kan niet voor zichzelf zorgen. Mede daarom zijn de eilanden en de omgeving verboden voor mensen. Alleen de mensen die er werken, mogen er komen.

Wist je?:
- lengte volwassen zeehond: ongeveer 1. 75 meter.
- gewicht: 70-100 kilogram.
- tussen de tenen heeft de zeehond zwemvliezen.
- vreet 5 kilogram vis per dag.
- zwemsnelheid: 7-8 kilometer per uur. (wij lopen zo'n 5 kilometer per uur)
- kan 30 jaar oud worden.
- kan niet lopen, kruipt en dat doet hij heel snel.

Zeehonden voor Rottumerplaat met het reddingshuisje.

De swoanedaans van Röpmeroog

Alex Vissering is een Groninger liedjeszanger. Hij is een groot natuurliefhebber en zijn werk is muskusratvanger. Hij is vaak voor rtv Noord met zijn verhalen en liedjes. In 1995 maakte hij een cd met een lied je over Rottumeroog. Hij schreef er bij in het Gronings:
'Loat Oog (Rottumeroog) mor lopen…
Röpmeroog is n lopend aailaand. Dat betaikent dat e aan de aine kaant wat gruit en aan de aandere kaant verdwient. Der binnen lu dij pebaaiern oog kunstmoateg in stand te holden, deur t moaken van puundammen en t ploatsen van matten enz.. Mien beschaaiden mainen is dat de netuur de boas is, ook op Oog, dus….loat Oog mor lopen.'

Eerste couplet:
Tou nou tou vocht de mins mit dieken tegen de netuur,
t klaainste leven vecht hier op oog en wint meschain n uur,
grode widde wolken bewegen zok gunder op de Ploat,
lu dij n bult wind vangen, hebben aaltied t leste woord,
de störm van eerguster pluig de Zuderdunen,
sliekoakster en sliekwilster lopen doar doags te strunen,
n keudeldoemke in Tox zien toene is duchteg hìn en weer,
ik vuil mie riek op dizze dag, ik vuil mie n aalbegeer.

Vertaling:
Tot nu vocht de mens met dijken tegen de natuur,
het kleinste leven vecht hier op Rottumeroog en wint misschien een uur,
grote witte wolken bewegen boven Rottumerplaat,
mensen die veel wind vangen, hebben altijd het laatste woord,
de storm van eergisteren plaagde de Zuiderduinen,
scholekster en zilverplevier lopen daar dagelijks te zoeken naar voedsel,
een winterkoninkje in de tuin van de voogd (Toxopeus) is druk in de weer,
ik voel me rijk vandaag, ik krijg er nooit genoeg van.

De cd heet 'Vrumde Vogel'. Als je meer over Alex Vissering zijn werk en liedjes wilt weten, kijk dan op zijn website: www.alexvissering.nl

Ziek

Als iemand op het eiland ziek was, kon de dokter niet komen. De vroegere voogd Van Dijk had een dik boek. Als iemand wat scheelde, zocht hij het op in het boek. Hij keek wat voor drankje of pillen hij moest gebruiken en haalde dat uit de medicijnkist. Die medicijnkist was samengesteld door de dokter van Warffum. Eenmaal in het jaar ging de medicijnkist mee naar de wal en vulde de dokter alles weer aan. De dokter schreef ook in het boek als er nieuwe ziektes waren. Zo bleef de voogd steeds op de hoogte.
De oude medicijnkist is nu nog te bekijken in het Openluchtmuseum van Warffum.

Graaf

Volgens het woordenboek is een graaf iemand van adel. Maar wat is adel? Woordenboek: mensen die afstammen van edelen. En edel is dan weer iemand van adel. Snap je het nog? Kortom: Een belangrijk persoon.
Er was eens een graaf uit Ierland met de prachtige naam Donough Maccarty, earl of Clancarty. Wat zeg je daarvan? Deze graaf hield zich niet altijd aan de regels en ging vaak op rooftocht op de Waddenzee. Daarmee verdiende hij op een oneerlijke manier veel geld. Zoveel, dat hij in het jaar 1707 het eiland Rottumeroog kon kopen. Hij kreeg niet alleen het eiland, maar ook het huis dat er op stond, een schip met een zeil, ankers, twee paarden en een wagen en netten om te vissen en konijnen te vangen.
De graaf had enkele knechten en muzikanten die zijn leven opvrolijkten. Bovendien had hij drie jonge vrouwen.
In het jaar 1717 was er een enorme storm in Groningen. Het water kwam zo hoog, dat de graaf met zijn ‘gezin’ moest vluchten naar de boerderij Groot Zeewijk bij Warffum. Daar kreeg een van zijn jonge vrouwen direct bij aankomst een baby. Maar wat heel erg was, het kind stierf direct na de geboorte. Ze hebben het voor 100 gulden (45 euro) in de kerk van Warffum begraven.
Omdat hij zich wat vreemd gedroeg, noemden ze hem ‘de malle graaf.’

Onderhoud

Door de stroming in het water en de golven wandelen de eilanden. Door stroming en noordwesterstorm gaat er aan de linkerkant iets af en komt er aan de rechterkant iets bij.
Vroeger probeerden de mensen dat wandelen tegen te houden door dijken en dammen te bouwen. Daardoor ontstonden er duinen. De mensen worden steeds geleerder en zo kwamen ze er achter dat het onderhoud aan de eilanden eigenlijk niet langer nodig is. Er werden dus geen nieuwe duinen gemaakt om het wandelen van het eiland tegen te houden.
Mis! Dat vonden veel gewone mensen niet verstandig. Vooral Hendrik Toxopeus niet, de zoon van de laatste voogd op Rottumeroog. Met zijn vrouw bezette hij het eiland in 1991. Zij gingen er uit protest wonen, terwijl dat eigenlijk niet mocht. Dat duurde twee weken. Het werd in heel Nederland bekend door de radio, televisie en de kranten.
Na die bezetting heeft men met elkaar gepraat en toen is afgesproken dat vrijwilligers onderhoudswerk mochten doen op het eiland. In het begin was dat het poten van helmgras (duinplant), biestarwe (plant met lange stengel) en het zetten van rijshoutschermen (buigzame wilgentakken), zodat het zand niet wegstuift. Nu mogen ze alleen nog maar de aangespoelde rommel opruimen. Daarvoor is in 1991 de Stichting Vrienden van Rottumeroog en Rottumerplaat opgericht, waar je ook donateur van kunt worden. De vrijwilligers maken niet alleen schoon maar vertellen de mensen ook over de eilanden. Daarnaast geven ze een tijdschrift uit 'De Kaap' en deze lesbrief.
Voor vragen over de eilanden kun je altijd bij hen terecht:
www.rottumeroog.org

In hun krantje kun je bij voorbeeld lezen wat ze allemaal gevonden hebben op Rottumeroog:

- plastic zakken
- glasscherven
- plastic flesjes
- werkhandschoenen
- schoenen
- touwen
- lampen
- televisies
- cadeaulintjes
- flessen met briefjes

Waarom?

Waarom willen de vrienden van Rottumeroog en Rottumerplaat zo graag dat de eilandjes blijven?
Niet alleen voor zichzelf maar ook als kustverdediging.
De eilanden breken de kracht van het water. Als de golven met volle kracht tegen de dijken slaan, zouden die daardoor stuk kunnen gaan en schade brengen aan het land van de boeren. In het ergste geval kunnen alle inwoners van Groningen en Friesland er last van krijgen. Er is nog een reden: Als er niets gebeurt, worden de eilanden zandplaten en komen er geen vogels meer om te broeden en te rusten. Dat zou een verarming van de natuur zijn. Er wat denk je van de wadlopers, die gebruiken de vloedlijn van de eilanden als rust- en genietplaats.

Prijsvraag

Hieronder staan vragen. Het is een prijsvraag. Als je de vragen beantwoordt en verstuurt, kun je iets winnen. En dat is niet niks. De eerste prijs is een dagtocht met de boot naar het eiland Rottumeroog. Dan kun je zelf zien en beleven hoe het daar is. Denk er om: Kleed je wel warm, het is er altijd koud! De meeste antwoorden kun je in deze lesbrief vinden.
Als je het zelf niet kunt, mag iemand anders je helpen.

1. Wat betekent 'oog' in Rottumeroog?
2. Waar is de kaap van gemaakt?
3. Hoe heette de laatste voogd op Rottumeroog?
4. Uit welk land kwam de malle graaf?
5. Welk eiland ligt aan de linkerkant van Rottumeroog?
6. Wat voor dieren worden bedoeld met 'voogd zien hounder?'
7. Bij welke gemeente hoor Rottum?
8. Wat is het werk van vogelwachters op het eiland?
9. Hoeveel jaar bestaat de Stichting Vrienden van Rottumerplaat en Rottumeroog?
10. Waarom wil je zo graag een dagje naar het eiland Rottumeroog?

Mail de antwoorden met je naam, adres en leeftijd naar:
gerottum@wanadoo.nl

Je mag het ook per brief sturen, maar doe het vóór 21 maart 2011 naar:

SVRR
Mevr. G. Hoekzema-Niewold,
Usquerderweg 17
9998 NZ Rottum

Flessenpost

Als je iemand een berichtje wilt sturen, doe je dat met een mailtje. Je kunt het ook per post doen en wat ook kan: per fles. Bij voorbeeld: Je bent op vakantie op het Duitse eiland Borkum. Je schrijft een briefje en stopt dat in een fles. Goed afsluiten en dan gooi je de fles in zee. Als je geluk hebt, vindt iemand anders die fles, zoals Bas Patberg uit Appingedam (12 jaar). Hij mocht meehelpen op het strand van Rottumeroog en vond daar een fles met een brief. Van wie de brief was en wat er in stond, weten we helaas niet.
In de loop van de tijd zijn er door bewoners en vrijwilligers op Rottumeroog heel veel flessen met post gevonden.
Wat zou jij op een brief in een fles schrijven?

± 1950. Oude voogdwoning met op de voorgrond Jan Toxopeus, de vader van Wiepke.

Samenstelling: Fré Schreiber, 2011

Uitgave: Stichting Vrienden van Rottumeroog en Rottumerplaat.

Bronnen:

- Brochure Rottum, Staatsbosbeheer, 2004
- De Kaap, uitgave SVRR
- Ik kom van Rottum, Wiepke Toxopeus, Kemper, 1981
- Meerminnen en meermannen, Bert Sligters jr., Kruseman, 1877
- Van dou en nou op t Hogelaand, C.G. Reinders, Stichten Oetgoave Noor-Grunnen 2008
- Vrumde Vogel, Alex Vissering, cd, 1995.